

Correctievoorschrift VWO

2025

tijdvak 1

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

Indien aan een gevraagde berekening geen eis is toegevoegd ten aanzien van de nauwkeurigheid van de afronding, dan elke juiste manier van afronding goed rekenen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Zorgverzekering

---

1 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Nee, er is geen sprake van een collectief goed want een zorgbehandeling is rivaliserend: als iemand een zorgbehandeling krijgt, kan iemand anders deze niet krijgen.
- Nee, er is geen sprake van een collectief goed want zorgaanbieders kunnen mensen uitsluiten als de zorgvragers niet (kunnen) betalen voor de zorgbehandeling.

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Er is geen sprake van averechtse selectie omdat binnen de markt van zorgverzekeringen sprake is van een verplichte verzekering. 1
- Hierdoor moeten de goede risico's zich ook verzekeren / hierdoor worden de goede risico's niet uit de markt gedreven. 1

Vraag	Antwoord	Scores
3	maximumscore 2	
	Een voorbeeld van een juiste berekening is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Bij een wettelijk eigen risico zijn de maximale zorgkosten per jaar: $12 \times 108,25 + 385 = \text{€ } 1.684.$ 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Bij een verhoogd eigen risico geldt een jaarlijkse premie van: $12 \times 86,25 = \text{€ } 1.035.$ De totale zorgkosten zijn gelijk als de zorgkosten $1.684 - 1.035 = \text{€ } 649$ per jaar bedragen. Dus tot $\text{€ } 649$ aan zorgkosten is een verhoogd eigen risico voordelig. 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> De hogere maandelijkse zorgkosten zijn $(108,25 - 86,25) = \text{€ } 22$. Dit is $22 \times 12 = \text{€ } 264$ per jaar. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De totale zorgkosten zijn gelijk als de zorgkosten $264 + 385 = \text{€ } 649$ per jaar bedragen. Dus tot $\text{€ } 649$ aan zorgkosten is een verhoogd eigen risico voordelig. 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> Het verschil in maximale zorgkosten bij een verhoogd eigen risico is $((86,25 \times 12) + 885) - ((108,25 \times 12) + 385) = \text{€ } 236.$ 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De totale zorgkosten zijn gelijk als de zorgkosten $885 - 236 = \text{€ } 649$ per jaar bedragen. Dus tot $\text{€ } 649$ aan zorgkosten is een verhoogd eigen risico voordelig. 	1
4	maximumscore 2	
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Als er geen eigen risico is voor huisartsenbezoek, gaan mensen eerder naar de huisarts. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dat kan uiteindelijk leiden tot lagere totale zorgkosten, omdat zieken eerder worden behandeld / duurdere specialistische zorg wordt vermeden. 	1
5	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het verband tussen de vergelijkingssites en de hoogte van de premies. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het verband tussen de premies en het totale surplus / consumentensurplus. 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Door de vergelijkingssites neemt de informatie toe. Dit leidt tot meer concurrentie waardoor zorgverzekeraars zorg scherper zullen inkopen. Als ze deze lagere kosten doorberekenen leidt dit tot lagere premies. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit houdt in dat (bij een vaste betalingsbereidheid) het totale surplus stijgt (en daarmee de doelmatigheid in de markt toeneemt). 	1
	of	

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Door de vergelijkingssites hebben consumenten toegang tot betere / meer informatie. Dit leidt tot meer concurrentie en dus lagere premies. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit zorgt voor een hoger consumentensurplus, aangezien consumenten producten en diensten krijgen die beter aansluiten bij hun behoeften, en dat tegen lagere prijzen (en dus neemt de doelmatigheid toe). 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> Door de vergelijkingssites hebben consumenten toegang tot betere / meer informatie. Hierdoor dalen hun zoekkosten waardoor de betalingsbereidheid van consumenten kan toenemen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit zorgt voor een hoger consumentensurplus, aangezien consumenten producten en diensten krijgen die beter aansluiten bij hun behoeften (en dus neemt de doelmatigheid toe). 	1
6	maximumscore 2	
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Er is sprake van tegengestelde belangen: de consument / verzekeringsnemer (principaal) wil de goedkoopste / beste verzekering, de vergelijkingssite (agent) kan verzekeringen adviseren waar de vergelijkingssite zelf belang bij heeft / waar ze zelf de hoogste bijdrage voor ontvangt. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Er is sprake van asymmetrische informatie: de verzekeringsnemer / consument weet niet of de vergelijkingssite in het belang van de verzekeringsnemer adviseert. 	1

Opgave 2 Concurreren met zekerheid

7 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Bij het staatspensioen worden de pensioenuitkeringen van de huidige gepensioneerden gefinancierd door de premies die de huidige werkenden betalen. Er is dus sprake van intergenerationele ruil.
- Bij het aanvullend pensioen is er sprake van private besparingen. De pensioenuitkering is direct gekoppeld aan de zelf ingelegde premies. Bij het aanvullend pensioen is dus geen sprake van intergenerationele ruil (en bij het staatspensioen wel).

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het effect van inflatie op het staatspensioen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het effect van stijgende staatspensioenen op het aanvullend pensioen en de pensioenpremie. 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het staatspensioen is waardeverst. Een hogere inflatie betekent dat het staatspensioen wordt verhoogd. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Het pensioenfonds hoeft minder aanvullend pensioen uit te keren om het totale pensioen aan te vullen tot 70% van het laatstverdiende brutoloon. De pensioenfonds kunnen daarom de pensioenpremies verlagen. 	1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Als een kandidaat redeneert via het effect van inflatie op de rente en de premie kunnen maximale scorepunten worden behaald.</i>	
9	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het effect van inflatie op de rentestand. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg van het effect van de rente via huidige waarde van de toekomstige pensioenuitkeringen (de noemer). 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Bij een hogere inflatie (dan gewenst) zal de centrale bank (vanwege de monetaire beleidsregel) ervoor kiezen om de rente te verhogen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een hogere rente zorgt voor een lagere huidige waarde van de toekomstige pensioenuitkeringen waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een uitleg van het effect van marktwerking op de bedrijfskosten. 1
- Een uitleg van het effect van bedrijfskosten op de premies. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Doordat werknemers kunnen overstappen naar een andere pensioenaanbieder ontstaat marktwerking. Dit zorgt ervoor dat pensioenfondsen zo efficiënt mogelijk willen werken zodat de bedrijfskosten dalen. 1
- Als ze dit doorberekenen zal ook de premie dalen. 1

of

- Marktwerking kan pensioenfondsen stimuleren om innovatieve beleggingsstrategieën en -producten te ontwikkelen die betere rendementen kunnen opleveren of lagere risico's hebben. Deze betere producten / strategieën kunnen de kosten van het pensioenfonds verlagen. 1
- Als ze dit doorberekenen zal ook de premie dalen. 1

11 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een berekening van het huidige vermogen. 1
- Een berekening van de dekkingsgraad. 1
- Een correcte gevolgtrekking uit de berekening van de dekkingsgraad over de betaalbaarheid van de toekomstige pensioenen. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De huidige contante waarde van de toekomstige uitkeringen (bij een rente van 1%) =
 $450 \text{ miljard} / (1,01^{25}) \approx 350,896 \text{ miljard}.$
Huidig vermogen is $350,896 \text{ miljard} \times 0,92 = 322,82 \text{ miljard}.$ 1
- De contante waarde van de toekomstige verplichtingen bij een rente van 2% = $450 \text{ miljard} / (1,02^{25}) = 274,29 \text{ miljard}.$
De dekkingsgraad bij 2% = $(322,82 / 274,29) \times 100\% = 117,7\%.$ 1
- De dekkingsgraad is gestegen ($117,7\% > 92\%$) waardoor de pensioenfondsen beter kunnen voldoen aan de toekomstige verplichtingen / waardoor toekomstige pensioenen beter betaalbaar worden. 1

Opgave 3 IJssalon

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $Q_v = (-50 \times 3) + 210 = 60$ (x 1.000)
- $TK = 0,005 \times 60^2 + 1,2 \times 60 + 30 = 120$ (x 1.000)
- $GTK = 120.000 / 60.000 = 2$
- $GW = GO - GTK = 3 - 2 = \text{€ } 1$

indien drie elementen juist

2

indien twee elementen juist

1

indien een of geen elementen juist

0

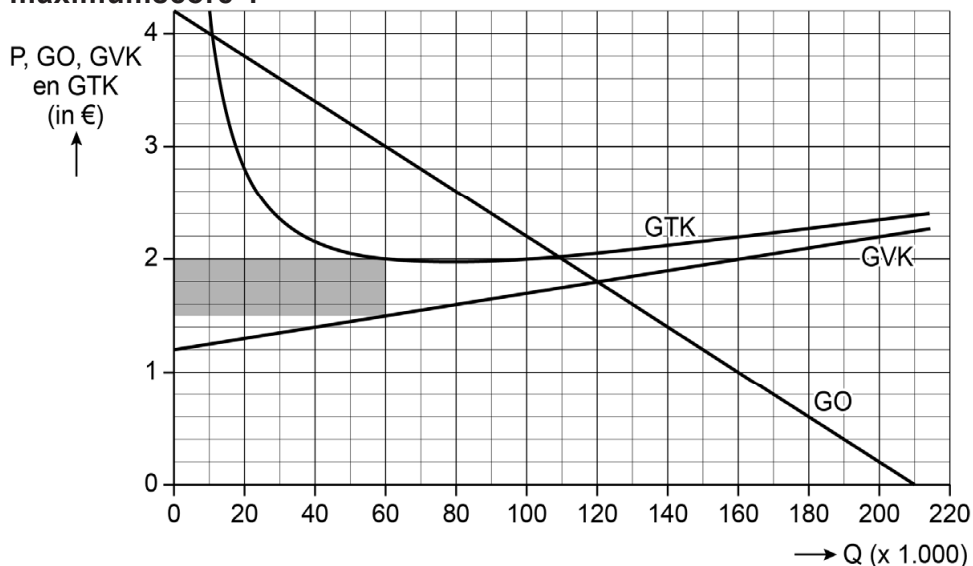
of via aflezen:

- Bij een prijs van € 3 bij de GTK-functie geldt dat $GTK = 2$.
- $GW = GO - GTK = 3 - 2 = \text{€ } 1$

1

1

13 maximumscore 1

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 4	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een berekening van de nieuwe MK-functie. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een berekening van de MO-functie. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een berekening van de nieuwe afzet en verkoopprijs. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een berekening van de gestegen verkoopprijs als percentage van de gestegen variabele kosten. 	1
	Een voorbeeld van een juiste berekening is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De variabele kosten stijgen met 0,25Q. $TK_{\text{nieuw}} = 0,005Q^2 + 1,2Q + 0,25Q + 30 \rightarrow MK = 0,01Q + 1,45$ 	1
	<ul style="list-style-type: none"> $Q_v = -50P + 210 \rightarrow P = -0,02Q + 4,2 \rightarrow TO = -0,02Q^2 + 4,2Q \rightarrow$ $MO = -0,04Q + 4,2$ 	1
	<ul style="list-style-type: none"> $MO = MK \rightarrow -0,04Q + 4,2 = 0,01Q + 1,45 \rightarrow Q = 55$ $P_{\text{nieuw}} = -0,02 \times 55 + 4,2 = \text{€ } 3,10$ 	1
	<ul style="list-style-type: none"> De gestegen variabele kosten worden doorberekend met: $((3,1 - 3) / 0,25) \times 100\% = 40\%$. 	1
15	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg dat beide ijssalons een dominante strategie hebben om de prijs te verlagen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg dat voor beide de omzet / winst zal dalen en er hierdoor een gevangenendilemma ontstaat. 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De consument let alleen op de prijs (omdat ijsjes als perfect substituuut worden gezien). Beide zaken zullen de prijs net iets lager willen vaststellen dan de concurrent (om alle vraag aan te trekken). De dominante strategie voor beide ijssalons is dan het (steeds verder) verlagen van de prijs. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dit leidt tot een suboptimale uitkomst / gevangenendilemma, omdat ze beide een lagere omzet / winst hebben dan in de uitgangssituatie. 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een uitleg dat Guarda (als tweede speler) de (prijs)strategie van Orso Bianco zal volgen. 1
- Een uitleg dat het verlagen van de prijs door Orso Bianco leidt tot een omzetsdaling van Orso Bianco en dat een prijzenoorlog wordt beperkt. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De laagsteprijsgarantie bindt Guarda aan het volgen van de strategie van Orso Bianco. Als Orso Bianco de prijs verlaagt, zal Guarda dit als gevolg van de advertenties ook moeten doen. 1
- Hierdoor weet Orso Bianco (op voorhand) dat hun omzet / winst bij een prijsdaling zal dalen ten opzichte van de omzet / winst bij een gelijkblijvende prijs. Orso Bianco heeft een prikkel om prijzen niet te verlagen (waardoor het risico op een prijzenoorlog wordt beperkt). 1

Opgave 4 Eilanden verbonden

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Het totale arbeidsinkomen = $120 \times 1.000 \times 26.000 = 3,12$ miljard (XCG) 1
- $AIQ = (3,12 \text{ mld} / 5,45 \text{ mld}) = 0,572$ (of 57,2%). 1

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $(S - I) + (B - O) = (E - M) \rightarrow$
 $(664 - 1.200) + (B - O) = (250 - 860)$ 1
  - $B - O = -74$
Dus er is sprake van een tekort (van 74 miljoen XCG). 1
- of
- $Y = C + I + O + E - M \rightarrow 5.450 = 3.960 + 1.200 + O + 250 - 860$
 $O = 900$
 $Y \equiv C + B + S \rightarrow 5.450 = 3.960 + B + 664$
 $B = 826$ 1
  - $B - O = -74$
Dus er is sprake van een tekort (van 74 miljoen XCG). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

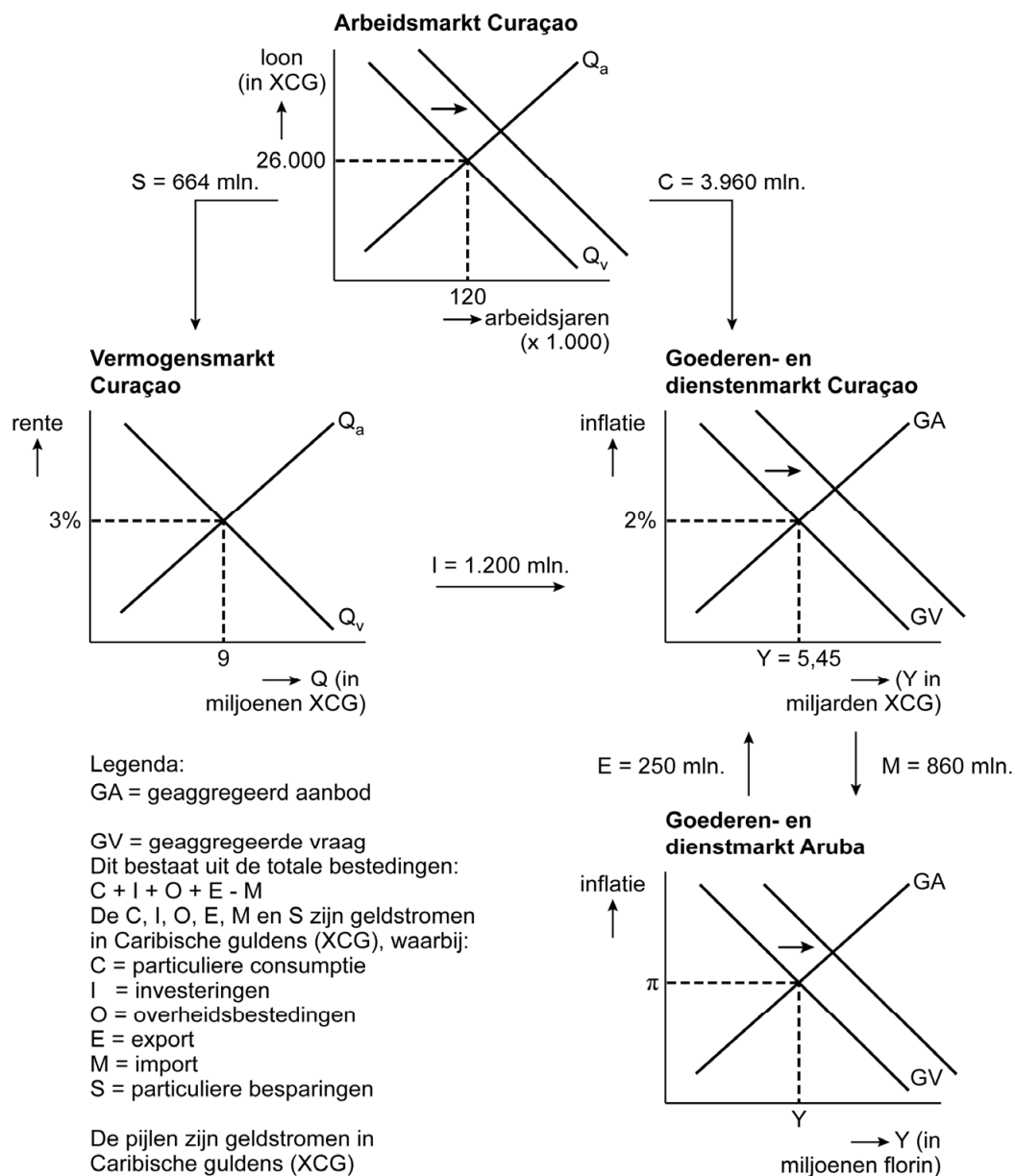
- Het correct tekenen van de vraaglijn naar rechts op de arbeidsmarkt en de conclusie dat het loonniveau stijgt.
- Het correct tekenen van de vraaglijn naar rechts op de Curaçaose goederen- en dienstenmarkt en de conclusie dat de inflatie op Curaçao stijgt.
- Het correct tekenen van de vraaglijn naar rechts op de Arubaanse goederen- en dienstenmarkt en de conclusie dat de inflatie op Aruba stijgt.

indien drie elementen juist	2
indien twee elementen juist	1
indien een of geen elementen juist	0

Opmerking

Voor het tweede en derde antwoordelement: als de geaggregeerde aanbodlijnen op Curaçao en Aruba correct zijn verschoven in plaats van / in combinatie met de geaggregeerde vraaglijnen, kunnen de maximale scorepunten worden behaald.

Een voorbeeld van een juiste tekening is:

Een voorbeeld van een juiste conclusie op basis van de tekening:

loonniveau Curaçao	stijgt
inflatie Curaçao	stijgt
inflatie Aruba	stijgt

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een uitleg over het verband tussen rente en de wisselkoers. 1
- Een uitleg over het verband tussen de wisselkoers en de conjuncturele situatie op Aruba. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij een renteverlaging daalt de vraag (van buitenlandse beleggers) naar de Caribische gulden en daarmee de wisselkoers van de XCG (in andere munten). 1
- Dit leidt tot meer import / minder export door Aruba en minder productie door Aruba. Hiermee verslechtert de conjuncturele situatie op Aruba. 1

Opgave 5 Groen ontgroeien

21 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een uitleg over de ligging van de effectieve vraagcurve. 1
- Een uitleg over de helling van de effectieve vraagcurve. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een antwoord voor de ligging: de autonome consumptie daalt / bij ieder inkomen besluiten consumenten minder te consumeren, waardoor de effectieve vraagcurve naar beneden verschuift. 1
- Een antwoord voor de helling: de marginale consumptiequote daalt / van elk extra inkomen wordt er minder geconsumeerd, waardoor de effectieve vraagcurve vlakker verloopt. 1

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu positief of 0 is, stijgt het groen bbp.
of
Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu negatief is, en kleiner dan de bbp stijging dan stijgt het groen bbp. 1
- Hogere overheidsbestedingen leiden tot een hoger bbp. Als het saldo van de monetaire waarde (verbetering - schade) van het milieu negatief is en groter dan de bbp stijging, dan daalt het groen bbp. 1

Vraag	Antwoord	Scores
23 maximumscore 2	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Als de centrale bank de rente verlaagt, zullen mensen minder sterk reageren op deze prikkel om minder te sparen / om meer te consumeren (door de steilere IS-curve). 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Hierdoor zal de output gap minder afnemen en de inflatie langzamer op het gewenste / stabiele niveau (van de centrale bank) komen. Monetair beleid wordt dus minder effectief. 	1
24 maximumscore 2	Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg over de relatie tussen de rente, de bestedingen en het inkomen. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Het noemen van de nieuwe reële evenwichtsrente. 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De centrale bank zal de rente verlagen / ruimer monetair beleid voeren waardoor de consumptie / investeringen stijgt / stijgen en daardoor het inkomen / de productie stijgt. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Bij een reële rente van 1% ontstaat een evenwicht (bij $Y = Y^* = 800$). 	1
25 maximumscore 2	Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:	
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg over de relatie tussen het aantal gewerkte uren en de productiecapaciteit. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een uitleg hoe de output gap zal verdwijnen. 	1
	Een voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Als mensen minder uren werken, dan zal het potentiële inkomen / de productiecapaciteit dalen (naar $Y^* = 600$). 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Hierdoor zal het verschil tussen het werkelijke / gewenste inkomen en het potentiële inkomen verdwijnen (en dus ook de output gap verdwijnt). 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 Groenten

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Bij biologische teelt wordt extra land aangeschaft, dat eventueel (als de biologische teelt niet doorgaat) alternatief kan worden aangewend (voor andere teelt / verhuur / verkoop / woningbouw). Er is dus geen sprake van verzonken kosten.

27 maximumscore 2

Een juiste berekening bevat:

- Een berekening van de nieuwe vaste (constante) kosten. 1
- Een berekening van de procentuele stijging van de constante kosten. 1

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- In de nieuwe situatie zijn bij de afzet van 46.050 kg de TCK:

$$TCK = TO - TVK - TW = 46.050 \text{ kg} \times (3 - 1) - 75.000 = \text{€ } 17.100.$$
 1
- Dit is een stijging van:

$$(17.100 - 14.250) / 14.250 \times 100 = 20\%.$$
 1

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- traditioneel ; traditioneel / (€ 80.000 ; € 80.000). 1
- biologisch ; biologisch / (€ 92.900 ; € 92.900). 1

29 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de boeren voor afzetmaximalisatie kiezen, hebben zij beiden een dominante strategie van traditionele teelt, want $65.000 > 46.050$ en $70.000 > 55.000$. 1
- Daardoor zullen de negatieve gevolgen van groenteteelt op het milieu niet afnemen, waardoor de negatieve externe effecten niet dalen. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 23 mei te accorderen.

Ook na 23 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

Alle tabellen, grafieken en teksten: Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025